

Șapte teze privind educația cadrelor didactice și scopul educației

Josef Huber,
coordonatorul Programului Pestalozzi al Consiliului Europei

Motto:

***“Fiecare adevăr are patru colțuri: ca un profesor iti dau un colț,
și este sarcina ta să găsești alte trei”.***

Confucius

Viziunea

Educația trebuie să fie ghidată de “viziunea societății în conformitate cu care copiii noștri trebuie să trăiască”. În aceste cuvinte sociologul chilian Eugenio Tironi [i] descrie “rațiunea de a fi” și principiul director al educației. Nu pot să nu fiu de acord cu această afirmație. Educația nu se desfășoară într-un vid, căci factorii de decizie politică în domeniul educației și profesioniștii educației sunt profund ancorați în societate și în opiniile despre ceea ce este și ceea ce nu este de dorit pentru prezent și pentru viitorul acestei societăți (indiferent dacă spun ei, astfel sau nu).

Pentru a disocia valorile din acțiunile cuiva, în cazul nostru acțiunile în domeniul educației, în ciuda faptului că este o practică larg răspândită, nu este nici etic, nici acceptabil și nici nu este de ajutor pentru a trăi împreună în această societate, pe termen mediu și lung, dacă nu ne preocupăm de educație.

Opțiuni

Cea mai mare provocare cu care ne confruntăm astăzi este de a ne asigura de faptul că societățile noastre se pot dezvolta în continuare la nivel global, menținând și îmbunătățind condițiile de viață și bunăstarea tuturor cetățenilor din lume. Noi trebuie să facem o alegere în ceea ce privește viitorul societății în care trăim. Ne putem oare imagina o lume care este guvernată de mitul creșterii economice veșnice, și care, prin modul său de producție și reproducție epuizează și distruge resursele naturale și sănătatea oamenilor, unde bunăstarea se exprimă în primul rând în valorile materiale, unde o mică parte a populației lumii trăiește în sărăcie permanentă sau aproape de sărăcie și unde astfel de cezuri în ceea ce privește dreptatea și bunăstarea pot favoriza ideile de răzbunare, pregătind terenul pentru conflictele ulterioare, pentru ideologiile și regimurile totalitare?

Sau ne putem imagina o societate diferită pe o scară globală? Oare ne putem imagina o societate, bazată pe democrație, respectarea drepturilor omului și statul de drept, o societate, care este sustenabilă și durabilă din punct de vedere economic, ecologic, social, politic? Dacă facem acest lucru, atunci avem nevoie de educație, care mobilizează potențialul intelectual și emoțional al fiecărui cetățean,

astfel încât fiecare poate contribui ca această viziune să devină o realitate.

Scop

Dacă suntem de acord că alcătuirea unei viziuni cu privire la societatea, pe care dorim să o edificăm va servi drept un principiu director pentru educație, putem reveni la întrebarea principală formulată anterior. Parafrazând discuțiile care au avut loc la a doua reuniune a taskforce-ului privind Magna Charta a Universității viitorului (Luxemburg, 2006) putem formula trei scopuri precise ale educației: **reproducerea prezentului, critica prezentului și lărgirea înțelegerii prezentului.**

Educația contemporană pare astăzi guvernată, în principal, de reproducerea prezentului și într-o măsură mai mică de lărgirea înțelegerii prezentului. Cu toate acestea, dacă dorim să facem față provocărilor globale ale lumii contemporane, vom avea nevoie de stabilirea unui echilibru optim al tuturor celor trei scopuri menționate. Plasând educația sub primatul reproducerii prezentului, respingând critica și situând în fundalul dezbaterii problema lărgirii înțelegerii prezentului, nu vom putea găsi răspunsurile de care lumea contemporană are nevoie urgentă.

Pentru aceasta avem nevoie de a construi educația, pornind de la creativitate și inovare, de la cererea neconvențională și gândire, ceea ce nu se poate rezolva prin simpla transmitere a unui set de cunoștințe primite sau de competențe statice.

Consiliul Europei își propune să abordeze scopul educației dintr-o perspectivă ușor diferită susținând că: "... toate scopurile educației", trebuie să fie abordate pornind de la [ii]:

- Pregătirea pentru piața forței de muncă;
- Pregătirea pentru viață de cetățeni activi în societățile democratice;
- Dezvoltare personală;
- Dezvoltarea și menținerea unei baze largi de cunoștințe;

Din nou, importanța educației se află în echilibru, un echilibru orizontal, al diferitelor scopuri, care trebuie să fie dezvoltate în mod egal pentru toți cetățenii, și nu pe verticală, în sensul că pentru unii oameni ar putea fi suficient pentru a dezvolta doar una sau cealaltă, sau poate două din cele patru direcții menționate.

Trei "P"

Viziunea noastră cu privire la un viitor de dorit pentru societate definește sensul acțiunii noastre în domeniul educației. Totuși, pentru ca "scopul" să devină realitate avem nevoie de două mai multe "P", decât: "politică" și "practică", sau mai degrabă cei care fac politică și cei care sunt practicieni. Pe scurt, avem nevoie, de asemenea, de un alt "P", avem nevoie, de "oameni". Avem nevoie de toți factorii de decizie

politică și de practicieni, care au în vedere scopul educației și ale căror acțiuni sunt ghidate de acest scop. Ambele grupuri joacă un rol vital și, în același timp, fiind complementare, trebuie să fie clar că factorii de decizie se află acolo pentru a sprijini practicienii, astfel încât cei din urmă să fie capabili să desfășoare o activitate practică, care să reflecte valorile și principiile care stau la baza alegerii făcute mai devreme: societatea dorită și în care sperăm că vor crește copiii noștri.

Scopul și efectele

Totul în domeniul educației va fi influențat de scopul formulat și la care aceasta subscrie, și anume: modul în care educația este organizată, ce ofertă educațională este formulată, curriculum-ul - ceea ce este predat și cum este predat, modul în care profesorii sunt formați - formarea inițială și cea continuă. Acesta va influența chiar și ceea ce gândim cu privire la educație și cunoaștere și modul în care se desfășoară activitatea de învățare. Totodată, acesta va influența și modul în care abordăm problema calității educației și cum putem încerca să o evaluăm. Dacă alegem reproducerea prezentului, drept scopul principal al activității noastre educaționale, o mare parte din sistemul nostru educațional va fi focusat pe transmiterea unui set de cunoștințe primite.

Activitățile de predare, care se axează pe o transmisie eficientă vor fi un extrem de favorizate și învățarea în formarea inițială și cea continuă a profesorilor va fi mai mult concentrată pe dezvoltarea personalității, pe gândirea critică și învățarea autodirijată. Practicile și politicile educaționale, care favorizează transmiterea eficientă și eficace de cunoștințe incontestabile, vor fi extrem de apreciate, iar, instrumentele noastre de evaluare vor viza tocmai faptul că transmiterea eficientă a cunoștințelor clasice poate duce la închiderea cercului profetiilor, care mai se impun încă în domeniul educației.

Dezvoltarea transversală a abilităților și atitudinilor, cum ar fi capacitatea și abilitatea de a acționa într-un mod democratic, de a gândi critic, de a accepta deschiderea către diversitate, de a fi creativ și abilitățile de rezolvare de probleme, etc. vor continua să aibă o existență marginală. Contează prea puțin, dacă aceste abilități și atitudini transversale își pot afla sau nu locul în discursul ce însoțește politica educațională, căci atâta timp cât acestea nu sunt pe deplin integrate în concepția de bază, ce definește scopul educației, nu vor influența practica educației suficient de mult pentru a provoca o schimbare.

De la predare la învățare

Preluând viziunea despre o societate democratică sustenabilă ca un principiu director în definirea scopurilor educației, ce vor servi în mod echilibrat adoptării acesteia și implicațiile pe care această decizie le are pentru practica educației și rezultatele așteptate ale subiecților instrucției, suntem nevoiți să acceptăm o schimbare de paradigmă în politica educațională și, mai presus de toate, în practica

educațională. Ar trebui să ne îngrijoreze mai puțin **Didactica Magna** decât **Matetica**, așa cum numea Comenius „arta de a învăța” [iii].

Avem nevoie să ne îndreptăm spre o pedagogie, care se bazează pe învățare ca un proces de interacțiune, pe construcția unei învățări în cooperare, pe o viziune holistică a subiectului învățării și care nu mai este divizată în dimensiunile sale cognitive, pragmatice și afective, spre o pedagogie care duce la responsabilizare și nu doar la reproducerea de cunoștințe și practici existente. Pe scurt, avem nevoie de o pedagogie, care privește mai mult față către învățare decât spre predare. Avem nevoie de o pedagogie care să ia în considerare individul ca întreg și care să dezvolte conștientizarea individului, cunoștințele și înțelegerea sa, precum și practica sa ca persoană și ca actor social.

Este nevoie de o pedagogie, care oferă provocări concepțiilor subiectului învățării, care oferă experiențe noi și mai presus de toate, posibilitatea de a gândi despre ea și de a reflecta asupra lui, împreună cu semenii săi. Nu în ultimul rând, avem nevoie de o pedagogie, care se definește, mai degrabă, ca o facilitare a învățării decât ca o transmisie foarte bine structurate de cunoștințe interactive, adică de a face și de a face lucrurile cu ceilalți. Așa cum spuneau și Johnson, Johnson și Smith [iv]: "Învățarea este un proces social, care are loc printr-o interacțiune interpersonală într-un cadru de cooperare. Indivizi, lucrând împreună, pot construi cunoștințe și o înțelegere comună." O privire de ansamblu interesantă și cu caracter informativ privind concepțiile despre învățare pot fi găsite în biblioteca on-line "infed", enciclopedia educației informale <http://www.infed.org>.

Se subînțelege că, dacă vrem ca profesorii să dezvolte acest tip de acțiune pedagogică vor trebui să o experimenteze ei înșiși în prealabil. Profesorii au nevoie de a folosi sprijinul reciproc pe care îl pot obține de la colegii lor, aducând provocări ideilor lor și respectiv, a colegilor lor, învățând despre modalitățile diferite de acțiune la catedră, obținând șansa de a reflecta asupra acțiunilor, practicilor și valorilor lor, împreună cu alții. Acesta este motivul pentru crearea de rețele de tip network capătă o astfel de importanță. Tehnologia a avansat mult de la momentul în care în 1973 Ivan Illich a vorbit despre "învățarea web" [V]. În prezent, abundă site-urile web și blog-uri, bazele de date online care vizează educația. Acestea sunt destinate fie pentru profesorii de o anumită disciplină - oferă lecții de planuri și alte resurse educaționale sau încearcă să ofere un spațiu de discuție privind multe probleme generale, cu care se confruntă cadrele didactice, cum ar fi cea mai bună utilizare a tehnologiei moderne, utilizarea de resurse educaționale în implementarea curriculumului, un spațiu pentru a împărtăși puncte de vedere în probleme cu care practicienii educației se confruntă [vi].

Programul Pestalozzi de formare continuă a cadrelor didactice, al Consiliului Europei și Centrul European de Cultură Wergeland, fondat de către autoritățile norvegiene, în colaborare cu Consiliul Europei, constituie, în prezent, o platformă de lucru pentru profesioniștii din domeniul educației, pentru a sprijini comunitatea tot mai mare de bune practici în domeniul educației în întreaga Europă. Profesioniștii din domeniul educației consideră că o schimbare de paradigmă în practica educațională devine

necesară atunci când viziunea, valorile și principiile Consiliului Europei - democrația, drepturile omului și a statului de drept – sunt transpuse în practica educațională. Acest lucru se reflectă și în publicația recentă a Programului Pestalozzi **Formarea cadrelor didactice pentru schimbare**, care se dorește a fi o contribuție la dezbateră în curs - mai necesară decât oricând - privind rolul profesorilor și a formării cadrelor didactice în contextul mai larg de predare și învățare pentru o societate democratică durabilă. [vii]

Obstacole

Ca întotdeauna, există și obstacole. Nu doresc să vorbesc despre rezistența generală la schimbare și respectiv, despre toate cauzele ce fac posibilă această rezistență. Aș dori să alegă doar două, care par foarte importante din punctul meu de vedere. În primul rând aș dori să subliniez un obstacol strâns legat de educație, și anume: o rezistență la învățare sau precum spunea în 1973, Thomas Szasz, Profesor Emerit la Universitatea din New York, psihiatru, autor de lucrări privind educația: "Orice act de învățare conștientă determină dorința de a suferi un prejudiciu al propriei persoane. Acesta este motivul pentru copii de vârstă mică, înainte ca ei să fie conștienți de propria lor importanță află atât de ușor, și, respectiv, de ce persoanele în vârstă, în special, nu pot învăța de toate "[viii]. Nu este întotdeauna ușor ca cineva să renunțe la ceea ce știe, la certitudinile și convingerile sale, rezultat al proceselor anterioare de învățare. Este nevoie de mare disponibilitate de a pune în discuție ceea ce ne-a folosit până acum în diferite prilejuri. Adevărata provocare care se ascunde în spatele termenului utilizat pe scară largă, și anume învățare pe tot parcursul vieții este: **Suntem pregătiți încă să mai învățăm?**

Al doilea obstacol se referă la conceptele înșiși și modul în care acestea sunt folosite sau la locul pe care acestea le iau în acțiunea noastră. Desigur, stă în puterea individului să definească sensul termenii și conceptele, pe care le folosesc, de pildă cum percep ei activitatea de educație, cunoștințele și respectiv, activitatea de predare. Mulți vor simți că termenul de predare conține, desigur, și prin definiție, componenta de învățare ca un element central. Dar este oare așa? Și dacă da, în ce fel se manifesta aceasta din urmă? Concepem noi oare învățarea ca rezultat al predării sau înțelegem că învățarea reprezintă un proces prin care subiectul învățării este implicat activ în acest proces? Care sunt principalele conotații conștiente și inconștiente ale utilizării de către noi a noțiunilor de învățare și respectiv, de predare și, mai mult, care dintre acestea sunt prezente în activitatea noastră educațională de zi cu zi? Aceasta este momentul în care se întrevăde impactul definițiilor și conceptelor asupra noastră, precum și faptul că acestea reprezintă un transport informațional, la care ne-am gândit să renunțăm cu mulți ani în urmă.

[i] Eugenio, Tironi, **El sueño chileno**. Santiago, Aguilar Chilena de Ediciones, 2005.

[ii] Final Declaration of the Standing Conference of European Ministers of Education "**Building a more humane and inclusive Europe: role of education policies**", Turkey, 2007.

[iii] Johann Amos Comenius, **Didactica magna** in **Opera didactica omnia**, 1657.

- [iv] David Johnson, Roger Johnson and Karl Smith, ***Active Learning: Cooperation in the College Classroom***, Edina, MN: Interaction Book Co., 1991.
- [v] Illich, Ivan (1973a) ***Deschooling Society***, Harmondsworth: Penguin. 116 pages; și <http://www.preservenet.com/theory/illich.html>
- [vi] De exemplu <http://www1.teachertube.com>; <http://teachersteachingteachers.org/>
- [vii] Josef Huber, , Pascale Mompont-Gaillard (eds), ***Teacher education for change: The theory behind the Council of Europe Pestalozzi Programme***, Council of Europe Publishing, Strasbourg, 2011.

Traducere și adaptare de
Mihai MANEA